

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.16, november 2020

Indledningen er redigeret af Kirsten Vad og Steen Tullberg

Tilsyn ved dr.phil. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Til de Sönderjydske Tydske”

ved Holger Berg

Indhold

- 1 Baggrund
- 2 Anledning
- 3 Grundtvigs tale i Danske Samfund i februar 1841
- 4 Sangen
- 5 Udgivelsen af sangen i juli 1841 og det videre forløb
- 6 Anvendt litteratur
 - 6.1 Trykt
 - 6.2 Utrykt

1 Baggrund

Grundtvigs sang “Til de Sönderjydske Tydske” er skrevet som svar på Nikolaus Beckers såkaldte *Rheinlied* (*Rhinvise*) fra 18. september 1840. Det tyske publikum tog meget begejstret imod denne slagsang, der kendes under de indledende verslinjer “Sie sollen ihn nicht haben,/ den freien deutschen Rhein” (“De skal ej få den,/ den frie tyske Rhin”; Becker 1840, s. 5). Fra august til oktober 1840 forsøgte den franske premierminister Adolphe Thiers at annektere alle områder vest for Rhinen. De 39 stater i Det Tyske Forbund afviste med international opbakning dette territorialkrav.

Begejstringen for Beckers *Rhinvise* i hertugdømmerne Slesvig og Holsten var ikke kun en efterdønning af Rhinkrisen. Den 18. maj 1840 havde Christian 8. per reskript indført dansk som sprog i administrationen og ved domstolene i nordslesvigske landområder. Toneangivende borgere fra den store gruppe af tysktalende i købstæder som Aabenraa og Haderslev svarede igen ved blandt andet at istemme Beckers vise

mod franskmændene (Schultz-Hansen 2009, bind 2, s. 73 f.). Dermed anfægtede sangerne indirekte den ydre, danskvenlige indblanding i hertugdømmets selvstyre.

Den gryende kamp for at styrke det danske sprogs stilling blev blandt andet anført af Grundtvigs meningsfæller i Slesvig, der konsekvent kaldte hele hertugdømmet for Sønderjylland. Grundtvig var også selv så småt begyndt at advare mod den tyske indflydelse, men hans venner ønskede en mere offentlig sympatitilkendegivelse (Rosendal 1894, s. 261; se [indledningen til visen "Niels Ebbesen" fra 1839](#)).

2 Anledning

Fodnoten til Grundtvigs sang henviser til et ikke nøjere angivet tidspunkt, hvor han fik efterretning om tyske sønderjyders afsyngning af *Rhinvisen*. Der udkom mange danske artikler om den tyske og slesvigske begejstring for *Rhinvisen*, men her er uden tvivl tale om artiklen på forsiden af Slesvigs vigtigste dansksindede avis *Dannevirke* fra 6. januar 1841. Artiklen kan meget vel være skrevet af Steen Steensen Blicher under pseudonymet Antisvimmelius, men det har Grundtvig dog næppe vidst (Jørgensen, Hviid, Johansen, Jeppesen & Jønson 1993, s. 115, nr. 787). Artiklens forfatter tog hverken et tysk eller dansk standpunkt, men bebrejdede tværtimod den nationale stillingtagen. Europas alment anerkendte statsgrænser var at sammenligne med de diger, der beskytter vestkystens marskland mod oversvømmelser. En sand patriot måtte støtte rigsfællesskabet i helstaten og tage afstand fra de nationalistiske bevægelser med deres "Deelings- og Opløsningsprojecter". Endemålet for den dæmoniske "Nationalpatriotisme" var dannelsen af en stat for alle germanske folkeslag, en for alle slaviske folkeslag og så videre. I tysk sammenhæng optrådte nationalpatriotismen endnu hovedsageligt defensivt, men tyske debattører havde allerede gjort modkrav på franske territorier vest for Rhinen (Alsace og Lorraine). Det var derfor både farligt og aldeles upassende, at *Rhinvisen* var blevet udbredt så langt nordpå, her i den danske helstat (Antisvimmelius 1841, s. 215).

3 Grundtvigs tale i Danske Samfund i februar 1841

Den 2. februar holdt Grundtvig en tale i Danske Samfund om Rhinkrisen og *Rhinvisen*. Manuskriptet til talen er bevaret i Grundtvig-arkivet, og i registranten hertil sammenfatter Steen Johansen indholdet (Grundtvig-arkivet, [fascikel 364.2.44](#)). Grundtvig tog samme standpunkt som Blicher: På den ene side lagde han afstand til det generelle tyskerhad udtrykt i talemåden 'al vor Fortræd er tysk'. På den anden side kunne Grundtvig ikke godtage begejstringen for *Rhinvisen* i hertugdømmerne, da grænsestriden i Midt- og Sydtyskland hverken vedkom Slesvig eller Holsten. Steen Johansen vurderer, at Grundtvig sikkert afsluttede sit foredrag med at fremføre "Til de Sönderjydske Tydske". Der er i al fald bevaret tre forarbejder. I det tidligste udkast (C) mangler mottoet, som i den næste udgave (B) findes i en dansk oversættelse (Grundtvig-arkivet, [fascikel 389.52](#)). En udeladt strofe er udgivet i *Poetiske Skrifter* (Grundtvig 1885, bind 6, s. 442).

4 Sangen

Også hvad formen angår, er sangen “Til de Sønderjydske Tydske” en direkte replik til Becker. Grundtvig genanvendte *Rhinvisens* metriske skema og afsluttede sine strofer med udråbstegn. Begge knyttede strofer sammen ved en gennemgående førstelinje: Becker havde åbnet hver anden strofe med versene “De skal ej få den,/ den frie tyske Rhin”, hvortil Grundtvig i 5 ud af 7 strofer svarede de tysksindede sønderjyder: “Behold kun” hhv. “Behold kun I”.

Grundtvig gjorde, som så ofte før, i sangen grin med den tyske glæde ved tanketunge tryksager, her især de talrige digteriske indlæg under Rhinkrisen. I strofe 6 advarede han de tysktalende slesvigere mod at slutte sig til de separatistiske holstenerne i Kiel. I hertugdømmerne begyndte flere og flere tysktalende oppositionelle at samles om at kræve en fælles slesvig-holstensk statsdannelse. De afviste derfor, at Ejderen skulle være en grænse mellem Holsten i Det Tyske Forbund og det udenforstående hertugdømme Slesvig. Grundtvig sidestillede i strofe 7 denne Ejderdrøm med den ekspansionistiske franske Rhindrøm. I strofe 8 gav han det danske vi det sidste ord. Modsat franske og tyske nationalister nøjedes vi danskere med vort eget område indenfor de bestående grænser.

Mens sangen skosede de tysktalende slesvigeres engagement i et dem uvedkommende ydre anliggende, tilbød mottoet dem et respektabelt alternativ. Mottoet stammer fra fortalen til den plattyske udgave af Grundtvigs yndlingsværk, *Den danske Rimkrønike*, der var tilegnet den daværende danske konge (Toldberg 1954, s. 64). I passagen fortalte forfatteren, at han valgte at oversætte rimkrøniken til sit plattyske modersmål frem for de fremmede højtyske forbilleder. Ved at vælge denne passage taler Grundtvig på sin egen indforståede vis for den samme blanding af stats- og regionalpatriotisme, der anbefales i Blichers artikel. Dette var endnu det bredt accepterede standpunkt i hertugdømmerne.

5 Udgivelsen af sangen i juli 1841 og det videre forløb

Grundtvigs sang udkom fire måneder efter talen i Danske Samfund i det halvårige tidsskrift *Brage og Idun*. De nationale spændinger var i mellemtiden eskaleret yderligere, og sommerhæftet var præget af konflikterne i Slesvig. Tidsskriftets udgiver Frederik Barfod lod eksempelvis i digtet “En Drøm” om den holstenske ravn jyden komme til orde. Jyden opfordrede på Viborg Ting kongen til at gentage Valdemar 4. Atterdags opgør med holstenerne: “Riv dig ud af den Ravnefavn!” (Barfod 1841, s. 286, strofe 6, vers 1).

De dansksindede i Slesvig havde for længst forfattet egne modsange til *Rhinvisen*, der blev trykt så tidligt som 28. november 1840 (*Dannevirke*, nr. 44, s. 174; *Viborg Stifts-Tidende*, nr. 47, 23. marts 1841, sp. 6). Grundtvigs sang vakte ikke desto mindre genlyd nord og syd for Kongeåen, som det fremgår af [tekstredøgørelsens liste af genoptryk](#) i dansksprogede aviser; i *Skanderborg Amtstidende* foreslog man at benytte melodien fra Ingemanns slagsang “Vift stolt paa Codans Bølge” skrevet i 1816 (nr. 83, 13. juli, s. 6).

Tyske komponister konkurrerede om at forfatte melodier til *Rhinvisen*; på sigt skilte Robert Schumanns bidrag sig ud fra mængden (McCorkle 2006, s. 637-639).

Det har ikke været muligt at undersøge, hvorvidt Grundtvigs sang fremkaldte reaktioner i de slesvig-holstenske aviser såsom *Itzehoer Wochenblatt*.

6 Anvendt litteratur

6.1 Trykt

- Antisvimmelius (pseud. for Steen Steensen Blicher?) (1841) “[Læserbrev adresseret til:] Hr. Redaktør!” i *Dannevirke*, nr. 55, 6. januar, s. 215. Haderslev.
- Barfod, Frederik (1841) “En Dröm” i *Brage og Idun. Et nordisk Fjærdingsårsskrift*, bind 1, nr. 4, juni, s. 286 f. København.
- Becker, Nikolaus (1840) *Das Nationallied “Sie sollen ihn nicht haben, Den freien deutschen Rhein”. Mit 8 Melodien nach den beliebtesten Volksweisen bearbeitet*. Wesel. Anvendt i den digitaliserede udgave fra *Digitale Sammlungen*, Heinrich Heine Universität Düsseldorf.
- *Dannevirke* (1840) nr. 44, 28. november. Haderslev.
- *Den til Forsendelse med Brevposterne Kongl. allernaadigst privilegerede Horsens Avis eller Skanderborg Amtstidende* (1841), tillægsbladet til nr. 83, 13. juli, s. 6. Horsens.
- Grundtvig, N.F.S. (1880-1930) *N.F.S. Grundtvigs Poetiske Skrifter*, udg. Svend Grundtvig, 1-9, bind 6 (1885). København.
- Jørgensen, Annemarie Gjedde; Charlotte Hviid, Anni Johansen, Connie Juul Jeppesen & Mette W. Jønson (1993) *St. St. Blicher. En bibliografi*. København.
- McCorkle, Margit L. (2006) *Robert Schumann. Neue Ausgabe sämtlicher Werke*, bind VIII, 6: *Thematisch-Bibliographisches Werkverzeichnis*. Mainz, London, Madrid, New York, Paris, Tokyo & Toronto.
- Rosendal, Hans (1894) “Grundtvig og Sønderjylland” i *Danskeren. Tidsskrift for Land og By*, bind 11, s. 257-283 & bind 12, s. 31-64. Kolding.
- Schultz-Hansen, Hans; Lars N. Henningsen; Carsten Porskrog Rasmussen & Henrik Becker-Christensen (2008-2009) *Sønderjyllands Historie*, bind 1-2. Aabenraa.
- *Skanderborg Amtstidende*, se *Den til Forsendelse med Brevposterne Kongl. allernaadigst privilegerede Horsens Avis eller Skanderborg*

Amtstidende.

- Toldberg, Helge (1954) “Grundtvig og Den danske Rimkrønike” i *Grundtvig-Studier*, s. 40-95. København.
- Toldberg, Helge udg. (1959) *Den danske Rimkrønike*, bind 1-3, bind 3: *Nedertysk oversættelse (Københavns-håndskriftet)*. København.
- *Viborg Stifts-Tidende* (1841) nr. 47, 23. marts. Viborg.

6.2 Utrykt

- Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København, [fascikel 364.2.44](#).
- Grundtvig-arkivet, Det Kongelige Bibliotek, København, [fascikel 389.52](#).